

ВИСНОВОК

про наукову новизну теоретичне та практичне значення результатів дисертації Омеляна Максима Валерійовича на тему «Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

За результатами опрацювання дисертації Омеляна Максима Валерійовича та наукових публікацій, в яких висвітлено основні наукові результати проведеного нею дослідження, можна зробити наступний висновок.

1. Актуальність теми дисертації. Україна потребує в активній поведінці держави у сфері запобігання та боротьби зі злочинністю у сегменті господарської діяльності. До того ж, високий рівень злочинності у сфері господарської діяльності негативно впливає на можливість підтримки суб'єктів господарювання в умовах ведення військових дій та подальшої післявоєнної відбудови економіки України в цілому. Саме такі тенденції є підставою для ретельного вивчення та аналізу цієї сфери з метою пошуку шляхів дієвого запобігання та протидії злочинності у сфері господарської діяльності.

Виходячи із аналізу Звіту Бюро економічної безпеки, було встановлено слабкий рівень розкриття кримінальних проваджень, які пов'язані із злочинами у сфері господарської діяльності, що також є причиною формування великої кількості осіб, що посягають на захищені Розділом VII Кримінального кодексу України суспільні відносини.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019, Національної економічної стратегії на період до 2030 року, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, Стратегії інституційного розвитку Бюро економічної безпеки України до 2027 року.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Університету державної фіскальної служби України (протокол №13 від 26 листопада 2020 року).

3. Особистий внесок дисертанта. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, яке містить авторські розробки щодо кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані дисертантом самостійно. Це свідчить про те, що рецензована дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень, в якому з використанням сучасних методів наукового пізнання та з урахуванням новітніх досягнень правничої науки розкрито зміст і особливості кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності та аналіз теоретичних аспектів щодо запобігання правоохоронними органами кримінальних правопорушень у цій сфері.

У ході дисертаційного дослідження було запропоновано нову характеристику портрету особи, що вчиняє кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності. Характерною ознакою цього кримінологічного дослідження є те, що в залежності від скоєного кримінального правопорушення, можуть суттєво змінюватись особливості портрету злочинця, тому такий аналіз було проведено по кожному кримінальному правопорушенню окремо. Загалом, кількість чоловіків, що здійснюють такі кримінальні правопорушення становить 70%, що значно більше за жінок. Стосовно віку, то тут характерною особливістю є те, що такі злочини вчиняють особи більш старших вікових груп, порівняно з загальною злочинністю. Основну вікову групу складають особи, старші 30 років у 75% випадків. Виходячи із даних проведеного нами дослідження кожен другий з трьох засуджених за злочини у сфері господарської діяльності мали середню, середню спеціальну або вищу освіту. Цей показник набагато вищий від загальної злочинності та обумовлений тією обставиною, що для господарської діяльності потрібна відповідна спеціальність і кваліфікація.

Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові статті та тези доповіді, в дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено посилання.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Достовірність отриманих результатів дослідження досягнута дисертантом завдяки використанню значних обсягів вітчизняної та зарубіжної наукової літератури; правозастосовної практики, судової практики України, Європейського Союзу та статичних даних з міжнародних джерел щодо злочинності у господарській діяльності.

Науково-теоретичний базис дослідження сформовано на основі праць Г. Кайзера, Г. Манхейма, П. Й. Шнайдера, Г. Едельхертца, М. Клинарда, Г. Ньюмена, Г. Блоха, Гайса, Р. Міллса, М. Й. Коржанського, В.О. Навроцького, А. І. Перепелиці, О. Г. Кальмана, В. І. Борисова, В. П. Коржа, Оргинського В. Л., Некрасова В. А., О. М. Джу́жа, В. В. Василевича, Ф. Гіда, Нікітіна Ю.В., Олійника Ю. Я., Середи Т. М., Дудорова О.О., Каменського Д.В., Титаренка С.С. та інші науковці у галузі кримінального права.

Цінність роботи полягає у вирішенні важливого наукового завдання дослідження, а саме в з'ясуванні кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, внаслідок чого сформульовано ряд нових теоретичних положень і висновків, а також розроблені пропозиції щодо удосконалення правозастосування у цій сфері. При цьому, достовірність отриманих положень і висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій досягнута завдяки правильно обраному методологічному підходу до здійсненого дослідження та достатнього використання наукового, статистичного та емпіричного матеріалу.

Достовірність отриманих положень і висновків та обґрунтованість

запропонованих пропозицій дисертанта досягнута завдяки правильно обраному методологічному підходу до здійсненого дослідження та достатнього використання наукового, статистичного та емпіричного матеріалу.

Схвальної оцінки заслуговує також намагання автора працювати на різних рівнях дослідження – від фундаментального до науково-прикладного. Кількість та якість використаних матеріалів, ґрунтовність їх аналізу створили передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості отриманих результатів дисертаційної праці.

Структура та обсяг дисертації визначена метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 193 сторінки, із яких основного тексту – 177 сторінки. Список використаних джерел налічує 155 найменувань.

Зокрема, у розділі 1 автор зосередив увагу на загально правовій характеристиці злочинності у сфері господарської діяльності. Розділ 2 присвячено актуальним проблемам кримінологічної характеристики злочинів у сфері господарської діяльності. У розділі 3 досліджено сучасні механізми запобігання злочинності у сфері господарської діяльності.

Дисертант на підставі аналізу та узагальнення доктринальних позицій і положень з проблематики дослідження розроблено і обґрунтовано напрями удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України. На нашу думку, не всі ідеї та висновки авторки є досконало обґрунтованими. Проте, дискусійність окремих положень дисертації радше свідчить про складність піднятої наукової проблеми та сприятиме жвавій полеміці серед науковців, наслідком чого буде вироблення нових слушних ідей і пропозицій.

На нашу думку не всі ідеї та висновки автора є досконало обґрунтованими. Проте, дискусійність окремих положень дисертації радше свідчить про складність піднятої наукової проблеми та сприятиме жвавій полеміці серед науковців, наслідком чого буде вироблення нових слушних ідей і пропозицій.

5. Наукова повизна отриманих результатів одержаних автором результатів полягає в тому, що за характером та змістом дисертаційна робота є однією із перших комплексних монографічних досліджень щодо кримінологічної характеристики господарської злочинності та в сфері запобігання цієї злочинності, в якому науково обґрунтовано та запропоновано шляхи удосконалення механізмів запобігання, сформульовано та обґрунтовано низку положень та висновків, які є новими у плані концептуального розвитку та важливих для кримінологічної науки, і у правозастосовній практиці, зокрема:

Проведено аналіз сучасних тенденцій географії злочинності у сфері господарської діяльності. Аналіз географічних показників злочинності у сфері господарської діяльності надав нам можливість стверджувати про те, що кримінальні правопорушення у галузі господарювання є відмінними у різних регіонах. Кримінальні правопорушення у 2022-2023 роках частково не обліковуються на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської,

Херсонської, Запорізької та Харківської областей, що відобразилося на кількості зареєстрованих злочинів у сфері господарської діяльності.

За результатами дослідження, можемо стверджувати, що географія злочинності у сфері господарської діяльності характеризується власними особливостями, оскільки здійснюються у галузі економіки та підприємництва. У цьому зв'язку найбільшого поширення вони набувають у великих областях, зокрема у Київській, Дніпропетровській, Харківській, Одеській і Львівській областях, та місті Києві, оскільки саме тут сконцентровано основний інтелектуальний, виробничий, фінансовий та підприємницький потенціал держави. Найменшу кількість злочинів у сфері господарської діяльності зареєстровано у Донецькій, Житомирській, Кіровоградській, Луганській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській та Чернігівській областях. Низькі показники злочинності у сфері господарської діяльності пов'язані з веденням активних бойових дій та окупацією окремих регіонів нашої держави. Зокрема, у 2022 році спостерігається зменшення кількості облікованих кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності у Луганській області, порівняно з 2022 року. У той же час, у 2023 році обліковано більшу кількість злочинів у сфері господарювання на території Херсонської та Харківської областей, що пов'язано із де окупацією територій та можливості проведення слідчих дій у зазначених регіонах. Виходячи зі статистичних показників, що наведені у дослідженні, констатуємо тенденцію із збільшення кількості кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності під час воєнного стану.

Було встановлено, що в розрізі останніх чотирьох років, показник кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності сягає 20 000 епізодів, які складають;

- зайняття гральним бізнесом (ст. 203-2 КК України), близько 31,1%;
- легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом відповідно (ст. 209 КК України), близько 15,3 %;
- незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва (ст. 203-1 КК України), близько 1 %;
- підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців (ст. 205-1 КК України,) приблизно 5%;
- порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом (ст. 213 КК України), приблизно 25%;
- протидія законній господарській діяльності відповідно (ст. 206 КК України) близько 3,5 %;
- протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації відповідно (ст. 206-2 КК України) 1,1%;

Встановлено, що кримінальні правопорушення передбачені ст. 209 КК України та ст. 203-2 КК України за своєю кількістю є найбільш поширеними. Тому, в цьому дослідженні була проведена детальна кримінологічна

характеристика цих кримінальних правопорушень, у ході якої були запропоновані заходи спеціального кримінологічного попередження цим суспільно небезпечним діянням. Такі як:

- зниження податкового тягаря, з встановленням більш суворої відповідальності за приховування доходів;

- підвищення рівня професіоналізму співробітників правоохоронних органів та органів, що здійснюють контрольні та наглядові функції, з урахуванням міжнародної підтримки багатьох країни у яка набагато краща криміногенна ситуація в цьому сегменті.

- розробка та реалізація заходів виховного та соціального характеру, що були б спрямовані на створення системи правової просвіти та виховання, подолання вкрай високого ступеня правового нігілізму більшості населення.

Зважаючи на те, що норми, які передбачені Розділом VII КК України, покликані забезпечувати кримінально-правову охорону не лише господарської, а й економічної діяльності, назву відповідного розділу, було запропоновано викласти в такій редакції: «Кримінальні правопорушення у сфері економічної та господарської діяльності».

Встановлено сучасні детермінанти злочинності у сфері господарської діяльності виходячи із статистичних показників БЕП та судових вироків у справах, що пов'язані з господарською злочинністю. Вперше було запропоновано аналіз географії вчинення кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності відповідно до областей України, враховуючи сучасні умови війни на окупованих територіях. Також запропоновано портрет «службового злочинця», що надає змогу легше ідентифікувати потенційного правопорушника у цій сфері. У ході дослідження було детально охарактеризовано проблематику злочинності в сфері легалізації майна, що здобуто незаконним шляхом.

Проаналізувавши низку детермінантів, які безпосередньо впливають на рівень злочинності в сфері господарської діяльності, було зроблено висновок, що основними причинами високого криміногенного рівня у цьому сегменті є невчасне реагування державними інституціями на зміну характеру господарської злочинності, що відбувається через відсутність загальної державної системи регулярного кримінологічного моніторингу сегментів господарської діяльності, оскільки необхідне безперервне спостереження, оцінювання та прогнозування негативних явищ, що виникають в господарстві.

Також обґрунтовано необхідність у покращенні Кримінального кодексу України, а саме викладенні Розділу VII у такій редакції: «Кримінальні правопорушення у сфері економічної та господарської діяльності».

6. Наукове і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, становлять науково-теоретичний та практичний інтерес і можуть бути використані у:

- *практичній діяльності – як рекомендації під час практичної діяльності, а*

також у процесі проведення занять щодо підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів з питань запобігання господарської злочинності;

– науково-дослідній сфері – для подальших науково-дослідних розробок;

– освітньому процесі – під час підготовки до лекційних занять, навчальних і практичних посібників, методичних розробок, практичних завдань, інших методичних матеріалів з вибіркових дисциплін кримінально правового спрямування, безпосередньо кримінології, кримінального права, кримінально-виконавчого права, а також, під час забезпечення освітнього процесу із відповідних дисциплін з підготовки студентів бакалаврського та магістерського рівнів за спеціальністю 081 «Право».

7. Повнота опублікованих результатів дисертації. Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у викладені у 3 наукових публікаціях статтях, опублікованих в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України.

1. Омелян М.В., Лугіна Н.В. Кримінологічна характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Ірпінський юридичний часопис*. Випуск 2 (1). 2019. С.158-165.

2. Омелян М.В. Кримінологічні особливості осіб, які вчиняють злочини у сфері господарської діяльності. *Ірпінський юридичний часопис*. Випуск 4. 2023. С. .

3. Омелян М.В., Лугіна Н.В. Кримінологічна характеристика зайняття гральним бізнесом. Електронне видання Порівняльно-аналітичне право № 4 2019. С. 348-352. URL: www.pap.in.ua

8. Відомості про апробацію результатів дисертаційної роботи.

1. Лугіна Н.В., Омелян М. В. Кримінологічна характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Ірпінський юридичний часопис*. 2019. Випуск 2. 2019. С.158-165. URL: <https://dpu.edu.ua/araaa>

2. Лугіна Н. В., Омелян М. В. Кримінологічна характеристика зайняття гральним бізнесом. *Електронне видання «Порівняльно-аналітичне право»*. 2019. № 4. С. 348-352. URL: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/PAP_4_2019.pdf.

3. Омелян М. В. Кримінологічні особливості осіб, які вчиняють злочини у сфері господарської діяльності. *Ірпінський юридичний часопис*. Випуск 4 (13). 2023. С. 183-190. URL: <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/167/166>.

4. Омелян М. В. Теоретико-методологічний інструментарій запобігання злочинів у сфері господарської діяльності. Наукова онлайн-конференція, місто Ірпінь.

5. Омелян М. В. Проблеми визначення злочинів у сфері господарської діяльності. Міжнародна наукова інтернет-конференція на тему «Актуальні дослідження правової та історичної науки (Випуск 61)»

6. Омельян М. В. Детермінація злочинів у сфері господарської діяльності, що вчинені службовими особами. Міжнародна мультидисциплінарна наукова інтернет-конференцію на тему: «Світ наукових досліджень. Випуск 30».

9. Відповідність дисертаційної роботи вимогам, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44

Загалом є достатні підстави для висновку про те, що представлена дисертація Омельяна Максима Валерійовича на тему «Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності» є самостійним комплексним дослідженням високого науково-теоретичного та практичного рівня, має аргументовані положення наукової новизни, відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, має теоретичне та практичне значення та може бути рекомендована до захисту.

10. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою, з правильним вживанням наукової правової термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

11. Висновок. Дисертаційна робота Омельяна Максима Валерійовича на тему «Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано конкретне наукове завдання, що полягає у комплексному дослідженні кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності та аналіз теоретичних аспектів щодо запобігання правоохоронними органами кримінальних правопорушень у цій сфері.

У результаті проведеного дослідження, сформульовано низку нових наукових положень та висновків. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Омельяна М. В., відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а тому може бути рекомендована до захисту.

З урахуванням того, що дисертація Омельяна Максима Валерійовича на тему «Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності» є завершеним науковим дослідженням, а також

професійних якостей здобувача, його дисертаційна робота рекомендується для подання до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Завідувач кафедри
кримінального права та процесу
Державного податкового університету
д.ю.н., професор

Галина ДІДКІВСЬКА